

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора юридичних наук, професора
Назимка Єгора Сергійовича на дисертацію
Панасюк Вікторії Вікторівни за темою «Розслідування домашнього
насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку», подану на здобуття
ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»,
галузь знань 08 Право**

Актуальність теми дослідження. Домашнє насильство щодо осіб похилого віку за своєю правовою та криміналістичною суттю є складним видом кримінально протиправної поведінки, що характеризується високим рівнем латентності, специфічним механізмом вчинення, особливостями утворення слідів, тривалим психотравмуючим впливом на потерпілих, а також значною їх залежністю від особи правопорушника. Найчастіше такі діяння вчиняються у сфері сімейно-побутових відносин і проявляються у систематичному фізичному, психологічному, економічному або комбінованому насильстві. Ці протиправні діяння у багатьох випадках також супроводжуються прихованим контролем, психологічним тиском і маніпуляціями щодо потерпілих. За таких умов зазначені кримінальні правопорушення набувають підвищеної суспільної небезпеки, оскільки шкодять не лише фізичному та психічному здоров'ю особи, а й її гідності, свободі волевиявлення, безпеці сімейного середовища.

Статистичні дані Офісу Генерального прокурора та Національної поліції України свідчать про стабільне зростання кількості кримінальних проваджень, пов'язаних із домашнім насильством, зокрема щодо осіб похилого віку. Водночас значна кількість таких правопорушень залишається латентною через вікові, психофізіологічні та соціальні особливості потерпілих, їхню матеріальну, побутову чи емоційну залежність від кривдника, а також обмежені можливості самозахисту. Аналіз судової практики та даних правоохоронних органів вказує на те, що найпоширенішими є випадки психологічного насильства або поєднання кількох його форм, що ускладнює їх виявлення, фіксацію та доказування.

Під час досудового розслідування таких кримінальних правопорушень виникає низка організаційних, процесуальних і криміналістичних проблем.

Серед них: складність своєчасного виявлення та документування фактів домашнього насильства через їх високу латентність; недостатність доказів у зв'язку з відмовою потерпілих від показань або зміною раніше наданої інформації; необхідність врахування вікових, психологічних, фізіологічних і комунікативних особливостей потерпілих під час проведення слідчих дій; недосконалість міжвідомчої взаємодії між органами досудового розслідування, підрозділами поліції, медичними та соціальними службами; а також протидія з боку правопорушників у вигляді психологічного впливу на потерпілих, свідків та інших учасників кримінального провадження, що вимагає застосування додаткових тактичних і організаційних заходів для ефективного розслідування та захисту прав потерпілих.

Наведене вище свідчить про актуальність теми дисертації, виконаної В.В. Панасюк.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні наукові положення, висновки і рекомендації, що сформульовані в дисертації, є аргументованими та теоретично підкріпленими. У дисертації достатньо повно розкрито основні питання стосовно розслідування домашнього насильства щодо осіб похилого віку.

Методологічну основу дисертаційної роботи становлять загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, застосування яких відповідає поставленим завданням дослідження. Зокрема, в межах дисертаційного дослідження використано комплекс загальнонаукових, спеціально-юридичних і міждисциплінарних методів, у тому числі: діалектичний, системний, історико-правовий, логіко-юридичний, статистичний, соціологічний, порівняльно-правовий та інші методи наукового пізнання.

Робота має належне емпіричне підґрунтя: емпіричну основу дослідження становлять зведені матеріали аналізу 100 кримінальних проваджень, відкритих за ст. 126¹ КК України протягом 2021-2025 років у різних регіонах України; узагальнені результати опитувань, проведених серед 225 працівників правоохоронних органів, які безпосередньо в своїй практичній діяльності стикалися з випадками вчинення домашнього насильства щодо осіб похилого віку з усіх областей України; аналітичні матеріали, зокрема звіти, узагальнення та статистичні дані МВС, Національної поліції України, Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації полягає в тому, що дисертація є одним із

перших комплексних монографічних досліджень з питань розслідування домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку. Дисертаційне дослідження виконано з урахуванням підвищеної віктимності таких осіб, специфіки слідової картини та особливостей процесуальної діяльності органів досудового розслідування.

Зокрема, відрізняються науковою новизною сформульовані в дисертації положення щодо особливостей особи потерпілого, яка характеризується підвищеною вразливістю, залежністю від правопорушника та обмеженими можливостями самозахисту, що зумовлює високий рівень латентності таких кримінальних правопорушень та ускладнює їх своєчасне виявлення (с. 90-92).

Викликає інтерес авторська позиція стосовно криміналістичної характеристики домашнього насильства щодо осіб похилого віку, зокрема, стосовно виокремлення специфічного додаткового елементу криміналістичної характеристики домашнього насильства – «систематичність насильницьких дій», з акцентуванням на тому, що систематичність є конструктивною ознакою цього злочину і доведення домашнього насильства неможливе без встановлення повторюваності протиправної поведінки щодо потерпілої особи (с. 102).

Слушним є запропонований автором розподіл суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству за функціональними блоками, зокрема: правоохоронний блок (підрозділи поліції та оперативні підрозділи реагування), соціальний блок (соціальні служби, служби у справах дітей, органи місцевого самоврядування), медико-психологічний блок (заклади охорони здоров'я, мобільні бригади, притулки) та правовий блок (суди, центри безоплатної правової допомоги), що дає змогу чітко структурувати систему міжвідомчої взаємодії та підвищити її ефективність (с. 148).

Схвальної оцінки заслуговує розроблення методичних рекомендацій з проведення допиту потерпілих осіб похилого віку. Такі рекомендації спрямовані на мінімізацію ризиків вторинної віктимізації та забезпечення належної якості доказової інформації. Зокрема, обґрунтовано необхідність уникнення типових процесуальних і тактичних помилок, серед яких: складне юридичне формулювання запитань, порушення вимог до оформлення протоколу, присутність осіб, що здійснюють тиск на потерпілого, відсутність психологічного супроводу під час допиту, ігнорування емоційного стану потерпілого, а також недооцінка його права контролювати поширення інформації, що в сукупності негативно впливає на доказову базу та ефективність досудового розслідування (с. 191-195).

Також варто відзначити положення щодо систематизації слідчих ситуацій початкового етапу розслідування залежно від джерела надходження інформації та наявності або відсутності протидії розслідуванню, що має важливе значення для формування алгоритмів дій слідчого (с . 144).

Поряд із цим у дисертаційній роботі удосконалено та розвинуто низку інших наукових положень відповідно до поставленої мети та завдань дослідження.

З урахуванням викладеного вище, можна констатувати, що в дисертації В.В. Панасюк наявні елементи наукової новизни, рівень яких відповідає вимогам, що пред'являються до дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що положення та рекомендації, сформульовані у дисертації, можуть бути використані:

у науково-дослідній діяльності – для подальшої розробки проблем розслідування домашнього насильства щодо осіб похилого віку;

у навчальному процесі – під час викладання навчальних дисциплін «Криміналістика», «Кримінальне право», «Поліцейська діяльність» та ін.;

у практичній діяльності органів Національної поліції України – для вдосконалення організації та методики досудового розслідування, розроблення відомчих актів і методичних рекомендацій.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях. Основні результати дисертаційного дослідження викладено у двадцяти двох наукових публікаціях, з яких сім – наукові статті, опубліковані у наукових фахових виданнях України, та п'ятнадцять тез доповідей на науково-практичних конференціях та круглих столах. Таким чином, автором додержано вимоги пункту 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії стосовно опублікування результатів дисертаційного дослідження.

Дотримання академічної доброчесності. Проведений аналіз дисертації свідчить про дотримання автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації при використанні ідей, розробок, тверджень інших авторів; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації. У праці не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

Зауваження щодо змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи виконану наукову роботу В.В. Панасюк, варто зазначити, що дисертація не

позбавлена окремих недоліків та містить деякі дискусійні положення. Зокрема, доцільно звернути увагу на таке:

1. У підрозділі 1.2 у підпункті 1.2.4 «Інші елементи криміналістичної характеристики домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку», а також у рубриці «вперше» та у висновках до роботи авторка акцентує увагу та обґрунтовує значення систематичності насильницьких дій як ключової ознаки домашнього насильства. Разом з тим, запропонований підхід потребує більш чіткої аргументації та конкретизації, а також додаткового узгодження з усталеною системою криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень. Водночас віднесення зазначених положень до результатів першого рівня наукової новизни потребує додаткового пояснення, зважаючи на те, що ознака систематичності прямо передбачена у статті 126⁻¹ КК України, яка визначає склад цього кримінального правопорушення.

2. У підрозділі 2.3 «Взаємодія слідчого з іншими суб'єктами протидії домашньому насильству на початковому етапі розслідування» пропонується розширення міжвідомчої взаємодії суб'єктів протидії домашньому насильству. Водночас аналіз змісту цих пропозицій вказує на потребу додаткового уточнення механізму практичної реалізації такої взаємодії, зокрема в частині організації та процедур обміну інформацією між правоохоронними, соціальними та медичними структурами, а також визначення її процесуальних форм і меж допустимого використання отриманих даних у кримінальному провадженні.

3. У підрозділі 3.4 розділу 3 «Організаційно-тактичні особливості проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку» авторка виокремлює організаційно-тактичні особливості проведення інших слідчих (розшукових) дій, а саме впізнання, обшуку та слідчого експерименту. Однак зазначені положення мають рекомендаційний характер без достатньої аргументації ситуацій, що потребують проведення цих слідчих (розшукових) дій. Враховуючи зазначене варто було б розширити цей підрозділ з наведенням аналізу судової практики та конкретизацією тактичного забезпечення реалізації проведення виокремлених слідчих (розшукових) дій.

4. На стор. 200 автор акцентує увагу на важливості впровадження міжнародного досвіду, однак не розкриває конкретних механізмів адаптації міжнародного досвіду до національної системи України, а також особливості його практичної імплементації в умовах воєнного стану та післявоєнної реінтеграції військовослужбовців.

Висловлені зауваження стосуються окремих аспектів, за своїм змістом

здебільшого носять дискусійний або рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Загальний висновок. Дисертація Панасюк Вікторії Вікторівни на тему «Розслідування домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку» за актуальністю, ступенем новизни представлених результатів, їх наукової обґрунтованості, рівнем виконання поставленого наукового завдання відповідає вимогам, які висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Дисертаційна робота відповідає галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (із змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (із змінами), а автор дисертації – Панасюк Вікторія Вікторівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**головний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії з проблем
запобігання кримінальним правопорушенням
навчально-наукового інституту
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету
внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор**

Єгор НАЗИМКО